

חולין לא

משה שווערד

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לא עמוד א

רבא הוה בדיק גירא. אף שלכתחילה צריך הולכה והבאה, אך כאן מיירי בדיעבד. אך בתבואות שור יישב בזה דהא דבעינן גם הבאה, אינו אלא משום חשש דרסה, אך כאן שיצא מידו ל"ש חשש.

2. רש"י מסכת חולין דף לא עמוד א ד"ה דמזמין ליה

דמזמין ליה לעפרא דכולה פתקא - עפר כל הבקעה היה מסייע וכותש או שהיה עפר תיחוח ומזמנו [בפה] לכך.

• חדושי הרשב"א מסכת חולין דף לא עמוד א

דמזמין עפר דכולא פתקא, כתב רש"י ז"ל שמזמין אותה בפה, ואינך מחזור בעיני דעפר כסוי אינו צריך זימון בפה, והלשון הראשון שכתב שמזמין כלומר שמכינין אותה בחרישה יותר נכון.

• רא"ש על חולין פרק שני - סימן ח

והא בעי כסוי ובעינא עפר תיחוח מלמטה ולמעלה. דמזמן ליה עפרא דכולא פתקא. פי' היה כותש עפר הבקעה ועושה אותו תיחוח. פי' אחר פירש רש"י מזמין אותה בפה ולא נתברר זימון זה מה צריך אם היה כבר עפר תיחוח:

• שו"ע יו"ד סימן כה

(ה) צריך שיהיה למטה עפר תיחוח, וצריך להזמינו בפה, ויש אומרים שאינו צריך:

• שפתי כהן על יו"ד סימן כה

(יב) וצריך להזמינו בפה. פי' העפר דלמטה צריך להזמין בפה לשם כסוי היכא דמצא עפר תיחוח דאל"כ לא עביד מידי וכן כשנותן הוא לשם עפר תיחוח חשיב כהזמנה כן משמע מפרש"י פ' השוחט (דף ל"א) וכן הוא באגודה והי"א ס"ל דאם מצא עפר תיחוח ושחט עליה די בכך אבל עפר שלמעלה לכ"ע צריך שיתן הוא כדאיתא בתוס' ר"פ כ"ה וכן משמע ברבינו ירוחם ונ"ל דלא פליגי אלא למצוה מן המובחר אבל בדיעבד פשיטא דלכ"ע א"צ שיתן הוא אפילו עפר שלמעלה דהא כסהו הרוח בסי"א פטור מלכסות והוא משנה שלימה:

• ספר שיעורי הרב [ע' קנא-קנב]

ד.

דין עפר למטה

כתב השו"ע שם (ס"ה) "צריך שיהיה למטה עפר תיחוח, וצריך להזמינו בפה וי"א שאינו צריך." ומקורו בגמ' חולין (פג:): "א"ר זירא השוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה שנאמר ושפך את דמו וכסהו בעפר וכו'." וכתבו התוס' שם (ד"ה צריך) דעפר שלמעלה מצוה שיתן הוא, דהא אמרינן שאם כסהו הרוח ונתגלה חייב לכסותו, אבל עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא, אלא אם יש עפר שם הרי זה כאילו נתן הוא את העפר. והא דאמרינן לעיל (לא). דמזמני לכולה פתקא דעפר (פי' שצריך להזמין העפר למטה) היינו במקום שהיה קרקע קשה, אבל אם יש שם עפר תיחוח א"צ לעשות כלום. | אולם רש"י שם (ד"ה דמזמין) כתב שאף אם היה שם עפר תיחוח צריך להזמינו בפה.

וביאר הבית הלוי בתשו' (ח"ב סי' יד) שנחלקו רש"י ותוס' אם עפר דלמטה הוא חלק ממצות הכיסוי כמו עפר דלמעלה, או דילמא אינו אלא תנאי למצות הכיסוי (כמו דבעינן ד' כנפות למצות ציצית). דדעת רש"י היא שעפר דלמטה הוא חלק ממצות הכיסוי, ולכן צריך או לשים את העפר ממש או להזמינו בפה. | אבל דעת התוס' היא שעפר דלמטה אינו אלא תנאי למצות הכיסוי, וממילא כל שיש עפר תיחוח למטה ל"צ לעשות כלום.

והנה נחלקו הראשונים בנוסח ברכת המצוה דכיסוי הדם. הטור (סי' כח) כתב שמברך "על כיסוי דם בעפר", ואילו הרמב"ם בהל' שחיטה (פי"ד ה"א) השמיט תיבת בעפר. ונראה שנחלקו בשאלה הנ"ל, דדעת הטור היא שעפר דלמטה הוא חלק ממצות כיסוי הדם ולכן צריך להזכירו בברכה,²³³ ואילו דעת הרמב"ם היא שעפר דלמטה אינו חלק ממצות כיסוי הדם, ולכן אין טעם להזכירו בברכה.

ועוד י"ל דהנה כתב הרשב"א בתוה"ב (ב"א ש"ה, יט.) שאם שחט ולא היה עפר למטה צריך לגרור הדם וליתנו ע"ג עפר תיחוח ולכסותו בעפר תיחוח. וכן פסק השו"ע (סי' כח ס"ז). אולם הרא"ה בבדה"ב שם השיג דדוקא לגבי דם שעל הסכין הוא דאמרינן דצריך לגרור כמבואר בחולין (פג:.) משום דסופו לינטל משם, אבל אם נפל הדם על הקרקע ואין סופו לינטל משם א"צ לגררו. ודברי הרא"ה צ"ע, דמשמע דס"ל דאף אם אין עפר תיחוח למטה מ"מ א"צ לגרור הדם, וצריך ביאור בטעם הדבר.

והנראה בזה, שיש לחקור בגדר החסרון בכיסוי הדם בלי עפר למטה, האם חסר רק בקיום מצות כיסוי הדם או דילמא כל שאין עפר למטה חסר אף בעיקר מעשה הכיסוי, כלומר דלא חשיב כמכוסה אם אין עפר למטה. ונראה שנחלקו בזה הרא"ה והרשב"א. דעת הרא"ה היא דכל שהוא מכוסה למעלה שפיר חשיב כמכוסה מצד המציאות, אלא שאם אינו מכוסה גם למטה חסר בקיום מצות כיסוי הדם. ומש"ה כל שהוא מכוסה מלמעלה א"צ לגררו אם אין סופו לינטל, דאף אם לא קיים מצות כיסוי הדם, מ"מ הרי הדם אינו מגולה, ודמי להיכא שכסהו הררה ולא נתגלה, דכל זמן שעדיין הוא מכוסה אין מצוה לכסותו עוד פעם הואיל וסוף כל סוף הרי הוא מכוסה עכשיו. אבל הרשב"א סובר שאם אין עפר למטה לא חשיב כמכוסה כלל, דהיינו שחסר בעיקר מעשה הכיסוי, וא"כ צריך לגררו ע"ג עפר תיחוח כדי לכסותו.

ונראה דאולי גם הטור והרמב"ם נחלקו בזה. שהרמב"ם סובר דאף אם עפר למטה הוא חלק ממצות כיסוי הדם, מ"מ אין להזכירו בנוסח הברכה שהרי אין מזכירים פרטי המצוה בברכה. אבל הטור סובר דבלי עפר למטה יש חסרון לא רק בקיום מצות כיסוי הדם אלא אף בעיקר מעשה הכיסוי, דבכה"ג לא חשיב כמכוסה, וממילא שפיר יש להזכיר תיבת "בעפר" בברכה מפני ש"כיסוי דם בעפר" מגדיר עיקר מעשה הכיסוי.

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף לא עמוד א

או דלמא מלא צואר וחויץ לצואר משהו. ברשב"א הקשה דהא שיעור משהו לא נזכר במתני', ומהיכי תיתי דבעי' חויץ לצואר משהו, ות' דדילמא מלא צואר שוחק קאמר במתני', והיינו משהו חויץ לצואר. וכ"מ ברש"י (ד"ה אלא) שכתב וש"מ מלא צואר דקתני מתניתין נמי ברישא אחויץ לצואר קתני, והיינו דלאידך גיסא דליכא חויץ לצואר אלא משהו ע"כ יש לפרש דמלא צואר דקתני הכוונה שיהיה שוחק ולא מצומצם, דאל"ה הא גם משהו חשוב חויץ לצואר.

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה נפלה סכין ושחטה כו' פסולה, שנאמר "וזבחת ואכלת" מה שאתה זוכה אתה אוכל. כתב הרמב"ם (שחיטה פ"ב הי"ב) סכין שנפלה ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה, עד שיהא הזובח אדם, ואע"פ שאינו מתכוון לשחיטה. וכתב הרא"ש (סי' ח) מיהו בלא כוונת שום דבר אי אפשר מדכתיב "וזבחת", דהוי לכל הפחות כמו "ועשית", וצריך להתכוון לשום דבר מעשה, ובענין אחר לא מיקרי כח גברא. ועי' בתוספתא (פ"א ה"א) "וזבחת ואכלת" לא שזבח העכו"ם ולא שזבח הקוף ולא שנזבחה מאליה. וכ"ה דעת

התוס' לעיל (ג: ד"ה קסבר) דשחיטת עכו"ם פסול מהאי קרא, דאינו בר זביחה. אבל הרמב"ם (שם פ"ד הי"א) ממעט שחיטת עכו"ם מדכתיב (תשא לד-טו) "וקרא לך ואכלת מזבחו", מאחר שהזהיר שלא יאכל מזבחו אתה למד שזבחו אסור. והרא"ש לעיל

5. הערות הגר"ש אלישיב מסכת חולין דף לא עמוד א

מתני' נפלה סכין ושחטה. א"צ כונה. אף שמצוות צריכות כוונה, אך כאן אינו קיום מעשה מצוה ממש אלא הכשר כמו טבילה. לעיל למדנו דשחיטת עכו"ם פסולה ונחלקו הראשונים מהיכן ילפינן לה, וצריך להבין דבשלמא אם צריך כח גברא א"ש, אך אם א"צ כלל כח גברא וא"צ מעשה, למה יפסול גוי? כמו גוי שזרקו למקוה, וא"כ יש ראייה מזה דצריך כח גברא. ובשלמא לרמב"ם דשחיטת גוי כשרה, אלא כשע"ז משום ואכלת מזבח, א"ש. אך לתוס' שגוי פסול משום שאינו בר זביחה, קשה.

והנה ראשונים כתבו כאן שבסכין בחיקו ועמד ושחט, בניזקין כה"ג חייב, אך בשחיטה ל"מ, דאין כאן כח גברא. וכן כשהיתה סכין בידו והניחה ליפול ושחטה, ל"מ. ואם הלך ונתקל באבן ושחטה, כתב הרא"ש דל"מ, דצריך כוונת מעשה, וכשלא התכוין אפילו לזרוק חץ, ל"מ. רק כשנתכוין לזרוק חץ בכוותל מהני. ולפי הרא"ש א"ש, דאה"נ דמשם מוכח מגוי ששחט דל"מ בנפל מאליו בלי שום מעשה, אך אין ראייה מגוי לדין הרא"ש דבעינן כוונת מעשה, דאי מהתם הו"א דישראל שנתקל באבן ושחטה כשרה, קמ"ל כאן דלא אמר רבא ר"נ היא חדוש, דהמשנה עצמה לא מוכרח, דהיה אפ"ל דאפילו עם כונה ל"מ בלא מעשה כדלקמן בטבילה לכן קתני הפילה.

6. תדושי הר"ן מסכת חולין דף לא עמוד ב

ולענין פסק הלכה בנדה שנאנסה וטבלה איכא מ"ד דהלכה כר' יוחנן דאף לביתה לא טהרה דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן. אבל הרמב"ם ז"ל פסק בפ"א מהלכות מקואות כרב דאמר טהורה לביתה וכותיה מסתברא דהא רב נחמן בר יצחק כרב ס"ל ואף על גב דרבא משמע דפליג עליה דמתיב ואזיל לרב נחמן בר יצחק הא קבלה מיניה דאמרינן הוא סבר דחויי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח. ולכאורה כיון דאשכחן כותיה דרב נחמן קבלה ועוד דסוגיין בפרק אין דורשין (דף יז) כרב דאמר חולין לא בעי כוונה ולא מדכרינן התם דר' יוחנן כלל. והא פלוגתא דרב ור' יוחנן לא שייכא במצות צריכות כוונה או אין צריכו' דאיפליגו בה תנאי ואמוראי כדאית' בפסחים ובר"ה דהכא טבילה ושחיטה לא מצות גיגהו אלא מכשירין ובהג' איפליגו רב ור' יוחנן דלמר מכשירין קילי ממצות ולמר חמירי אבל במצות גופייהו אי בעי כוונה אי לא לא מעיילי נפשייהו בהכי רב ורבי יוחנן כלל. הרמב"ן ז"ל:

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

מה שהקשו על האו"ז. וע"ע בכפות תמרים (יום תרועה, ר"ה כט.) שהקשה עמש"כ בשו"ע (או"ח סי' תפט"ח) דמצות צריכות כוונה, והרי בדין דהכא פסק בשו"ע (יו"ד סי' קצח סמ"ח) דנדה שנאנסה טהורה לביתה. ולפי דברי הרמב"ן והר"ן הנ"ל לא קשה מידי. [וע"ע בתשרי הרדב"ז (ח"א סי' לד) שהביא ג"כ דברי הרמב"ן והר"ן. ובהגה' בעל מפרשי הים כאן כתב דלפ"ד הרדב"ז לק"מ קושית הכפות תמרים].

ועי' בחי' חתם סופר (ד"ה נאנסה) שהביא ג"כ דברי הג"א והר"ן, וכתב דנ"ל מסברא דאע"פ שעלתה לה טבילה ונטהרה, מ"מ מ"ע של טבילה לא קיימה, כיון שלא נתכוונה לשם מצוה, וכן המל שלא לשם מצוה התניוק נימול, אבל המל לא קיים מ"ע, דמצות צריכות כוונה, וכן להיפוך אי טבילה בעי כוונה לא עלתה מטומאתה אפי' אי שאר מצות לא צריכות כוונה לשם מצוה, מ"מ הכא בעי כוונה לשם טהרה לא לשם מצוה, וכן במילה וכל כיו"ב. ונראה לפמ"ש"כ החת"ס

נדה שנאנסה וטבלה, אמר ר"י אמר רב טהורה לביתה כו', ור' יוחנן אמר אף לביתה לא טהורה. כתב בחי' הרמב"ן (ד"ה והא) וכ"ה גם בחי' הר"ן (ד"ה ולענין) דהא דפליגי רב ור' יוחנן אי חולין בעי כוונה או לא, אין זה שייך להפלוגתא אי מצות צריכות כוונה, דהכא שחיטה וטהרה לא מצות ניהו אלא מכשירין ומתירין, דשחיטה מכשיר הבשר באכילה, וטהרה מתרת אשה לבעלה, ובהני איפליגי רב ור"י דלמר מכשירין קילי ממצות ולמר חמירי, אבל מצות גופייהו אי בעי כוונה לא מעיילי נפשייהו בהכי כלל כו' עי"ש. ועי'

8. שו"ע יו"ד סימן קצח

(מח) גדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר, הרי זו מותרת לבעלה: הגה - ויש מחמירין ומצריכין אותה טבילה אחרת (ב"י בשם רשב"א ור' ירוחם ורוקח והגהות אשר"י) ; ויש להחמיר לכתחלה.

• שפתי כהן על יו"ד סימן קצח

(ס) ויש להחמיר כו'. כלומר יש להחמיר לכתחלה שתחזור ותטבול בכוונה אם אפשר וכ"כ הב"ח מיהו אם אנסה חברתה ואטבלה כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא לכולי עלמא הכי אמרינן פ"ב דחולין סוף דף ל"א:

9. רש"י על חולין דף לא/א

טמא שאכל תרומה - במיתה בידי שמים באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף פג) וכרת חמור מיתה דימיו נכרתים וזרעו נכרת כדכתיב (ויקרא כ) ערירים יהיו:

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

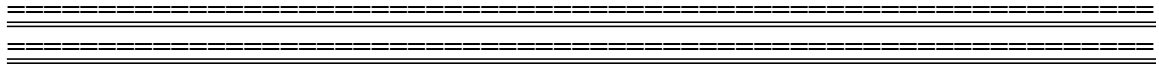
עון כרת הותרה איסור מיתה מיבעיא. פרש"י
טמא שאכל תרומה במיתה בידי שמים,
וכרת חמור מיתה, דימיו נכרתים וזרעו נכרת
כדכתיב (קדושים כ-כ) "ערירים יהיו". וכ"כ
רש"י במס' שבת (כה. ד"ה וכרת) ובמס'
כתובות (ל: ד"ה זר שאכל) ובמס' כריתות (ב.
ד"ה פסח) דהחילוק בין מיתה בידי שמים
לכרת, דבכרת הוא וזרעו נכרתים, שמת בלא
בנים. ועי' במס' יבמות (נה.). וברש"י עה"ת
(שם) אם יש לו בנים בשעת עבירה לא יהיו
לו כשימות, לפי שקוברין בחייו, ואם אין לו
בנים בשעת עבירה הולך ערירי שיהיה כל

ימיו כמו שהוא עכשיו. אולם התוס' במס'
שבת (שם ד"ה כרת) ובמס' יבמות (ב. ד"ה
אשת) הביאו בשם הריב"א, דדוקא בעריות
דכתיב בהו "ערירים יהיו" גם זרעו נכרת,
והחילוק בין כרת למיתה בידי שמים, דכרת
מחמשים עד ששים שנה, ומיתה בידי שמים
לאחר ששים, ושיטת הירושלמי (ביכורים
פ"ב) דכרת היינו שאינו מגיע לחמשים, ומיתה
בידי שמים שאינו מגיע לששים. וע"ע בתוס'
במס' מו"ק (כח. ד"ה ומיתה). ובגליון הש"ס
להגרע"א ציין למש"כ הרע"ב במס' סנהדרין
(סוף פ"ט) דמיתה בידי שמים לא נענש לאחר
מיתה, אבל איסור כרת נענש גם לאחר מיתה,
וכדדרשינן שם (סד:) עה"כ (שלה טו-לא)
"הכרת תכרת" הכרת בעוה"ז תכרת לעוה"ב.

דאינו זוכה לעוה"ב, אולם עי' רבינו בחי עה"כ (אחרי יח-כט) "ונכרתו הנפשות העושות" שהאריך הרבה בענין כרת, שיש ג' עניני כרת, א) כרת לגוף לבדו, וזה נתחלק לכרת שנים וכרת ימים, כרת שנים היינו לצדיק שרובו זכיות ונכשל בעבירה של חיוב כרת, שמת בחצי ימיו, וכרת ימים הוא לזקן שעבר על חיוב כרת, שאי אפשר להיות לו מעתה כרת שנים, שכבר עלה לימי הזקנה, אבל יהיה לו כרת ימים שלא ימלא ימיו הקצובים לו, וכרת שנים וימים נפשו זוכה לתחית המתים ולעוה"ב, ב) כרת לנפש לבדה, אם עונותיו מרובין מזכותיו ונכשל באיסור כרת, פעמים שיחיה ימים ארוכים וחיי שלוה, אז עונש הכרת מגיע לנפשו לאחר שתפרד מהגוף שתהיה נכרתת מחיי עולם הנשמות, ג) כרת לגוף ולנפש, בכרת חמור כעובד ע"ז, דעל זה קאמר הפסוק "הכרת תכרת" שנכרת גופו ונפשו ונטרד מעוה"ז ומעוה"ב, עי"ש שהאריך בזה. ועי' בחשו' הרדב"ז (ח"ח סי' ע) בענין זה. וע"ע בשד"ח (מער' כ' כלל צו)

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

ומנא תימרא דתנן. כתב הכסף משנה (מקואות פ"א ה"ח) דהרמב"ם פסק כרב, דמשמע ליה דמה שאמרו בגמ' ומנא תימרא כו' לישנא דגמ' הוא, ולא סיומא דמילתיה דר"ג, דאלמא מסקנא דגמ' כרב דאם לא נתכווין עלתה לו טבילה. וכ"כ בחי' הרשב"א (ד"ה ולענין) בדעת הרמב"ם. וכ"כ

12. רש"י מסכת חולין דף יג עמוד א

מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול - כלומר מנין למתעסק שפסול בקדשים כגון מתעסק בסכין להגביהו או לזורקו ושחט בקדשים שלא נתכווין לשום שחיטה אבל נתכווין לשום שחיטה בעלמא כשר אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה.

13. תוספות מסכת חולין דף יג עמוד א

מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול - [1] פירש בקונטרס מתעסק בסכין להגביהו ולזרוק אותו וקשה דבכה"ג אפילו בחולין פסול לרבנן אפילו מתכווין לחתיכה כגון לנעצה בכותל כדמוכח בפרק ב' (לקמן לא). עד שיתכווין לחתיכת סימנין [2] ונראה דהאי מתעסק בקדשים היינו דמתכווין לחתיכת סימנים ולא לשם

זביחה דבחולין כשר ובקדשים פסול [3] ועוד יש מתעסק אחר כגון של קדשים שסבור שהוא חולין ושחטו דפסול מטעם מתעסק כדאמרינן בזבחים בסוף פרק ב"ש (דף מו:): דמשום חולין פסולה ותרוייהו מושחא את בן הבקר נפקא.

14. שו"ע יורה דעה - סימן ג

(א) שחיטת חולין אינה צריכה כוונה. אפילו מתעסק בעלמא לחתוך, או שזרק סכין לנועצה בכותל, ושחטה כהלכתה (ס"א בהליכתה ועיקר), כשרה. והוא שראה שלא החליד (פי' ענין נעימה ותחיבה מלשון חולדה שנכנסת בחורין ובסדקין) הסכין בין סימן לסימן או תחת העור. ואם מצא הנוצה או השיער חתוכים, ודאי לא החליד. ואפילו הפיל הסכין בידו. או ברגלו, שלא בכוונה כלל, ושחט, שחיטתו כשרה. אבל אם נפלה מעצמו, פסולה, דבעינן כח גברא. וכן אם היה הסכין מונח בחיקו או בידו, ונפלה מידו או מחיקו שלא בכוונה, כנפלה מעצמה דמי, ופסולה:

15. אחיעזר חלק ג סימן נב

[ג] והנה הרב מפי השמועה כתב דעיקר הדין דמתעסק בקדשים פסול בכל עבודות מבואר להדיא במלחמות ר"ה כ"ח ע"ב שכתב דקיי"ל מצוות צריכות כוונה וכש"כ דלעבור בעי כונה וז"ל הרמב"ן שם ואע"ג דמתן דמים לר"י בלעבור לא בעי כונה, דשוחט קדשים לשם חולין כשרין ועולין לבעלים לשם חובה, ואפילו חטאת כדאיתא בפ"ק דזבחים ה"ה לזרוק ואע"ג דמתעסק בקדשים פסול ה"נ מתעסק במצוות לכו"ע לא יצא, דאפילו למ"ד מצות א"צ כונה, כונת תקיעה בעינן ובקדשים נמי בעינן כונת שחיטה, אבל כונה דמצוה בקדשים לא בעי, ומש"ה לעבור דידהו לא בעי כונה לר' יהושע, ומיהו לר"א בעי כונה כדקאמר לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו לומר דאע"ג דהוא זורק בכונת דם בכור אינו עובר על כל תוסיף, עכ"ל. ומפרש מפי השמועה באור ד' הרמב"ן שם ואע"ג דמתעסק בקדשים פסול היינו דיש מקום לומר דכשזרק בשביל דם השלמים הוי כמתעסק לענין דם בכור, ודחה דא"כ גם אם מצות א"צ כונה פסול מתעסק, וא"כ לעבור נמי אינו עובר במתעסק, והרי מפורש בד' הרמב"ן דמתעסק פסול בזריקה, עכ"ד. באמת לא עלה על דעת הרמב"ן לפרש דכשזרק בשביל דם שלמים הוי כמתעסק דאזיה מתעסק שייך בזה, כיון שיודע מתערובות דם בכור. אולם כונת הרמב"ן עמש"כ דשוחט קדשים לשם חולין כשרים ועולין לבעלים לשם חובה. ומוכח דא"צ כונה בקדשים דהא מתעסק בקדשים פסול, ומבואר דגם בקדשים בעינן כונה בשחיטה, וכן כונת שחיטה היינו על מתעסק בשחיטה, ורמי שחיטה על שחיטה ולא בשארי עבודות, ועוד אפ"ל דלפי מאי דמוכח הרמב"ן דהא דמתעסק פסול הוא מצד המצ"כ = דמצוות צריכות כונה = א"כ אין חילוק בין שחיטה לשארי עבודות דבעי כונה, אלא דגם למאי דמסיק דגם במצות כונת תקיעה בעינן, א"כ לכאורה גם לענין שארי עבודות דמי למצות דבעי כונה למעשה העבודה וגם אם נפרש כן למדנו מדברי הרמב"ן רק אופן דמתעסק שלא נתכוין למעשה העבודה כמו במצוה שלא נתכוין לתקוע כלל, ובכה"ג גם בשארי עבודות נפסל מטעם מתעסק, אבל במתעסק שנתכוין לזביחה רק שלא ידע שהוא קדשים וכסבור שהוא חולין, ובזה במצות לא מצינו בד' הרמב"ן דלא יצא ושי' הרא"ה יבואר להלן, וזהו חידוש דין בקדשים דאע"פ שא"צ כונה מ"מ כסבור שהוא חולין פסול, וזהו רק בזביחה דילפינן מקרא דבן הבקר ולרצונכם, אבל בשארי עבודות בכה"ג כשר. אלא דא"כ קשה למ"ל קרא דמתעסק בקדשים שלא נתכוין לזביחה פסול, דהא בכה"ג גם בשארי מצות לא יצא ועכצ"ל משום דקדשים סתמא לשמן וכשר אפילו במתעסק, אלא דגזיה"כ הוא בשחיטה ולא בשארי עבודות, דאין לומר דכסבור שהוא חולין לבד איצטריך קרא, דבר זה נסתר מחולין ל"א דמוכיח דבעי קרא לכוונה לזביחה...

[ה] ומה שאמרו בחולין י"ג זו בידנו היא לעכב מנין, אף דבאמת בכל המצות בעינן כונת המעשה ולא יצא י"ח במתעסק, צ"ל כמשכ"ל משום דהו"א בקדשים הא סתמן לשמן ולא בעינן מן התורה כלל שיהשב לשמן, ולא משום דהוי לשמן דהא אפילו בעקירה בטעות שנתכוין לקרבן אחר כשר וקרא דלא יחשב היינו כשנתכוין לשם זבח אחר, וא"צ כונה אפי' למ"ד דמצ"כ כמש"כ הרמב"ן. ועי' בטו"א ר"ה כ"ח שמחלק ג"כ לר"ל דס"ל מצ"כ מ"מ באכילת קדשים אינו מעכב הכונה, ולהכי ה"א דאין מצוה לכוון לשם זביחה מן התורה, כמו שאין מצוה שיכוון לשמה, ולהכי איצטריך קרא דבעינן שיכוון לשם זביחה ובקדשים בעינן שינה הכתוב לעכב וביותר י"ל דאע"פ דידעינן למצוה ודמי לכל המצות שמתעסק אינו יוצא י"ח ה"נ בזבח לא עלה לבעלים לשם חובה, אבל לעכב דנפסל הזבח מנ"ל. ולהכי איצטריך קרא לעכב, ובזה יש ליישב מה שפרש"י שם מתעסק היינו מתעסק בסכין להגביהו או לזרוקו ושחט בקדשים שלא נתכוין לשום שחיטה, ותמהו בזה דהא בכה"ג ל"ש לכתחילה שלא יהי' מתעסק, הא מתעסק הוא בלא כונה, ול"ש להזהיר בזה לכתחילה ולמש"כ י"ל דלמצוה היינו דבכה"ג לא עלה לבעלים לשם חובה [ומה שפירש"י שם אבל נתכוין לשום שחיטה בעלמא כשר אלא שלא עלה לבעלים לש"ח = לשם חובה = ותמה בראש יוסף דהא הוי סתמא וכשר, נראה בכונתו לשום שחיטה בעלמא היינו לשחיטת חולין דס"ל דלשם חולין כשר ואינו מרצה].

16. ספר נזר הקודש

דף י"ג. בעי מיניה שמואל מרב הונא מנין למתעסק בקדשים שהוא פסול שנאמר ושחט את בן הבקר שתהא שחיטה לשם בן בקר, אמר לו זון בידנו הוא לעכב מנין ת"ל לרצונכם תזבחוהו לדעתם זבוחו. — והקשה בספר עונג יר"ט הא למצוה לא צריך קרא דהא ילפינן בזבחים ד' דבעינן בכל הקדשים לשמן מדכתיב ואם זבח שלמים שתהא זבחה לשם שלמים וילפינן כל הקרבנות משלמים מדכתיב זאת התורה וכיון דבעינן שיכוין לשמה, פשיטא נמי דבעינן שיכוון לשם חתיכת הסימנים, וא"כ ידענו למצוה, וממילא סגי בחד קרא לעכב עכת"ד.

וּנְרָאָה דזה לא איריא דשפיר יצויר שלא מתכוון לחתיכת סימנים ומכוון לשמה, והיינו שורק סכין לנועצה בכותל, ובא הסכין על הצואר ובשעה שבא הסכין על הצואר חשב שתהיה השחיטה לשם הקרבן — וא"כ הוי שחיטה לשמה, רק שחסר בזה כח גברא לחתיכת הסימנים. וא"כ אם לא אמרה תורה שחיסר מצוה מטעם שהוא מתעסק — לא הוי ידעינן מהא דאמרה תורה דבעי לשמה. ומטעם זה בעינן תרי קראי חד למצוה וחד לעכב, והכוונה לפסול מתעסק, מטעם דבעינן כח גברא לשם מצות שחיטה — ואם היתה הכח גברא לשם דבר אחר, הרי זה כשחיטת קוף גרידא.

17. ספר שיעורי הרב [ע' עו-עח]

סימן יח כוונה בשחיטה

א.

כתב השו"ע (סי' ג ס"א) "שחיטת חולין אינה צריכה כוונה, אפי' מתעסק בעלמא לחתוך וכו' כשירה." והנה איתא בחולין (לא). "איתמר נדה שנאנסה וטבלה אמר רב יהודה אמר רב טהורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה, ור' יוחנן אמר אף לביתה לא טהרה." והנראה לומר בביאור הדבר שישנם ב' דינים בנדה: טומאה ואיסור לבעלה. ונראה שאין האיסור לבעלה תלוי בדין טומאה שבה. וכן מוכח מדברי התוס' לב"ק (יא. ד"ה דאין). דמבואר שם בגמ' דאי הוה אמרינן יש מקצת שליא בלא ולד, ממילא אם יצתה מקצת שליא ביום ראשון ומקצתה ביום שני היתה האשה סופרת י"ד ימי טומאה מיום הראשון, והדמים שהיתה רואה ביום ט"ו היו טהורים ממה נפשך, דשמא יצא רוב הולד ביום הראשון, ואף את"ל שיצא רובו ביום שני שמא זכר הוא ואינו מטמא אלא ז' ימים. ועל זה כתבו התוס' דאע"ג דספק טומאה ברה"י ספיקו טמא אף בספק ספיקא, מ"מ לענין איסור לבעלה יש להקל במקום ספק ספיקא. הרי להדיא דס"ל להתוס' שאיסור נדה לבעלה אינו תלוי בדין טומאה שבה.¹²⁹

128 עיין עוד בזה בשיעורי רבנו לקמן (סי' לא).

129 והעיר הגר"י ענגיל ב"אתון דאורייתא" (סי' כא) שכך כתב להדיא בספר הכוזבי. ועיין עוד בזה בקובץ שיעורים (ח"ב סי' מג).

ונראה דלענין טהרה מטומאה הכל מודים דבעינן כוונה לטבילה.¹³⁰ ולא נחלקו רב וריו"ח אלא לענין האיסור לבעלה, דלרב ל"צ כוונה אלא כדי לטהר מטומאה, ואילו לריו"ח צריך כוונה אף כדי להתיר איסורים. והיה מסתבר לומר דהכי נמי נחלקו לענין שחיטה אי בעינן כוונה כדי להתיר איסור אבר מן החי ואיסור אינה זבוחה. אלא דבגמ' שם (לא:) מבואר דלענין שחיטת חולין אף ריו"ח מודה דל"צ כוונה, דריו"ח סובר דצריך כוונה לכל מתיר חוץ משחיטת חולין, דמדגלי רחמנא דמתעסק בקדשים פסול שמע מינה דבחולין לא בעינן כוונה. ורב סבר שכל מתיר א"צ כוונה.

ב.

כח גברא בשחיטה

עוד כתב שם השו"ע שאם היתה סכין מונחת לו בחיקו או בידו ונפלה שלא בכוונה ושחטה הוי כאילו נפלה מעצמה ושחיטתו פסולה. ובביאור הגר"א שם (ס"ק ה) כתב שכך היא שיטת הרא"ה בבדה"ב (ב"א ש"א, יא.) שיש דין מיוחד בשחיטה דבעינן כח גברא, ולא מיקרי כח גברא אלא כשנעשה מעשה לשם איזה תכלית, דהיינו שהיתה כוונת מעשה כל דהו. דאמנם ל"צ כוונת שחיטה אבל עדיין צריך כוונת מעשה.¹³¹ וכשנפלה הסכין מידו מאליה בלי שום כוונה לשם מעשה הרי חסר בכח גברא, וממילא שחיטתו פסולה.¹³²

והנה איתא בגמ' חולין (לא:) "היכי דמי נדה שנאנסה וטבלה וכו'. א"ר פפא לר' נתן שנפלה מן הגשר ולרבנן שירדה להקר." הרי שנחלקו אם לטבילת נדה בעינן עכ"פ שתתכוין ליכנס לתוך המים או דילמא ל"צ שום כוונה כלל. ולגבי טבילת נדה קיי"ל כר' נתן בשו"ע יו"ד (סי' קצח סמ"ח) שאף אם טבלה נדה בלא כוונה כלל אלא שנפלה לתוך המים, מ"מ היא מותרת לבעלה. אבל לענין שחיטה נחלקו הרשב"א בתוה"ב והרא"ה שם אם השחיטה כשירה אף כשנפלה הסכין מיד האדם. ונראה שנחלקו בזה, מי אמרינן דהואיל ואתי מכח בן דעת הרי זה שחיטה כשירה אע"פ שלא נתכוין לשחוט

¹³⁰ והעיר הר"צ שכטר שליט"א דאולי לטהרה כו"ע מודו דלא בעינן כוונה, ורק לתרומה הוא דבעינן כוונה, והוא מהמעלות שזכרו בסוף חגיגה.

131 וכ"כ הט"ו (ס"ק א).

132 ונראה דאולי זוהי כוונת הגר"ח בהלי' שכנים (פי"א ה"א) דמדין אשו משום חציו חשיב כאילו המעשה מתייחס אל הגברא אף אם לא נתכוין למעשה כלל, ולענין חיוב בנוקין סגי בזה, אבל לענין שחיטה בעינן דוקא כוונת מעשה.

או דילמא בלי שום כוונה לשם מעשה כל דהו הרי חסר בכח גברא וממילא שחיטתו פסולה.

18. חתם סופר על חולין דף לא/ב

כוונה דחברתה כוונה מעליותא היא. לעיל י"ב ע"ב כ' רשב"א בשם ר' יונה כל מה דלא אפשר ע"י שליח א"א נמי ע"י חברו ע"ג וצ"ל הכא בטבילה אע"ג. דא"א לטבול ע"י שליח מ"מ עיקר קפידא דקרא אכוונת המטביל ולא אהטובל עצמו דהרי המטביל כלים או קטנים אפי' בני יומן ע"כ אהמטביל קפדינן ולא אהטובל וא"ש:

19. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כג

ג. אם יש להוכיח מהנהגתו שאינו ממזר או בן הנדה. ומאחר שכתר"ה כותב שהבחור הוא בן תורה שלמד כמה שנים בישיבות ומסתמא הוא ירא שמים לא אמנע מלכתוב עוד איזה סמך מדברי אגדה, מה שאמרתני זה שנים רבות לאחד ששאל אם ישיא לבתו בחור שהוא ת"ח וירא שמים ובעל מדות ישרות שאמו לא הלכה לטבול במקוה מעולם שא"כ הוא בן הנדה שאף שבן הנדה כשר לקהל ואף לכהונה מ"מ איכא בזה ענין פגם שאינו ראוי להתחתן עמו אף שכשר כדאיתא בב"ש /אה"ע/ סימן ד' ס"ק ט"ו בשם הד"מ, דהא איתא במס' כלה רבתי ריש פרק שני דאיכא סימנים להכיר בן הנדה שהוא עז פנים וכיון שהוא בן תורה ויר"ש הרי הוא סימן שאינו בן הנדה שלכן נהי שלא שייך לסמוך ע"ז לדינא להתיר דבר האסור כגון לר"א דעז פנים הוא סימן שהוא ממזר ולר"ע הוא ממזר ובן הנדה לא נסמוך ע"ז לומר על סתם אדם שהוא בחזקת כשרות שהוא ממזר וגם לא נאמר על מי שהוא לפי הדין ממזר או ספק ממזר לא נברר מזה שאינו ממזר וכמפורש בפ"י נחלת יעקב עיין שם, מ"מ לענין בן הנדה דליכא שום איסור אלא שיש מעלה בעלמא שלא להתחתן יש לסמוך על הסימנים שאינו בן הנדה דהמציאות שלא היתה נדה בשעה שנתעברה בכך זה הא איכא מציאות הרבה שרצצה בים להנאתה דאף שלובשות איזה כסות הנקרא בגד ים (ביידוניג סוט) הא אין זה חוצץ מדינא, ולבעלה חולין הוא ולא בעי כוונה כדאיתא בחולין דף ל"א ע"א, ואף שלא עשתה הפסק טהרה ולא ספרה ז' נקיים היה גליא כלפי שמיא שהיתה נדה ולא זבה שנטהרה תיכף אחר שבעה כשפסקו דמיה ואף שנהגו בנות ישראל לישב ז' נקיים וקבעו זה לחובה לא שייך זה לענין הבנים שודאי אינו בן הנדה.

20. רא"ש על חולין פרק שני - סימן ת

גמ' טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשירה ואע"ג דלא מכיין לשום חתיכה אלא שנתכוין להפילה קרינן ביה וזבחת ואכלת כיון שנתכוין להפילה וע"י אותה נפילה שחטה. אבל אם נפלה סכין מידו בלא כוונה הוי כמו שאם היתה מונחת על הקורה והפילתה הרוח דלא קרינן ביה וזבחת ואכלת כיון שלא נתכוין לשום דבר [דף לא ע"ב] דטעמא דר"נ דלא בעי כוונה כלל בחולין מדגלי רחמנא דמתעסק פוסל בקדשים. ואף לחתיכה לא בעי כוונה דהא לא כתיב וחתכת אלא וזבחת. ומיהו בלא כוונת שום דבר אי אפשר מדכתיב וזבחת דהוי לכל הפחות כמו ועשית וצריך להתכוין לשום דבר מעשה. ובענין אחר לא מיקרי כח גברא. ואע"ג דתנינא חדא זימנא וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיתתן כשרה אלמא לא בעינן כוונה לשחיתה. איצטריך הכא לאשמועינן. דאי אשמועינן התם גבי חרש שוטה וקטן ה"א התם דמכיון לשם חתיכה בעלמא אבל הפילה דלא מיכוין לשם חתיכה אימא לא. ואי אשמועינן הכא ה"א משום דקאתי מכח בן דעת. אבל התם דלא אתי מכח בן דעת אימא לא. קמ"ל:

=====

הקדמה בענין כסוי הדם

משה שווערד

א. ספר ויקרא פרק יז

- (יא) כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש יכפר:
(יב) על כן אמרתי לבני ישראל כל נפש מכם לא תאכל דם והגור הגור בתוכם לא יאכל דם:
(יג) ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגור בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר:
(יד) כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יכרת:

ב. ספר החינוך - מצוה קפז

משרשי המצוה, לפי שהנפש תלויה בדם, כמו שאמרנו באיסור דם ולכן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואיו טרם נאכל הבשר, כי גם בזה נקנה קצת אכזריות בנפשינו, לאכול הבשר והנפש נשפך לפנינו. ובבהמות לא נצטוינו כך לפי שדם הבהמה ניתן לקרבן לכפרה על נפשותינו ואי אפשר לכסותו, ואחר שכן לא רצתה התורה לחלק לנו בין מוקדשין לחולין. ואם גם במין העופות יש מהן קרב לגבי מזבח, מועט הוא, ולדבר מועט לא תחוש התורה לעולם, ומפני כן חייכתנו בכיסוי דם העופות בכולן:

ג. רשב"ם על ויקרא פרק יז פסוק יג

(יג) וכסה בעפר - כי אז לא יהא ראוי לאכילה:

ד. בעל הטורים על ויקרא פרק יז פסוק יג

(יג) ושפך את דמו וכסהו בעפר - דם חיה ועוף טוענין כסוי שאין מקריבין ממנו על המזבח, שלא תהא מדת הדין מקטרגת איך דם יאכל דם, לכך צוהו לכסותו:

ה. ספר חסידים - סימן שעב

כששוחט אדם חיה או עוף, יחשוב בלבו זה שלא חטא נשחט, וצולין אותו, ואדם שהוא מלא עונות איך ינצל משפיכות דמים ומגיהנם. ויחשוב שצוה הקב"ה לכסות דם חיה ועוף, פן יאמר המלאך הממונה עליהם, איך דם זה שלא חטא נשפך על ידי חוטא אשר חטאו כשני וכתולעת, וחותרים בדם הנגזר למות על מצחות האנשים אשר חטאיהם כשני, לכך צוה לכסות הדם, ודוקא בדם שנשחט חותרים ולא בשאר דם:

ו. כלי יקר על ויקרא פרק יז פסוק יג

כי יצוד ציד חיה או עוף וגו'. עיקר טעם הכסוי הוא לעשות היכר שלא יבא לידי אכילת דם, אבל בבהמות אין צורך בהיכר זה כי כבר הוא מזורז ועומד במה שרואה שניתן הדם על המזבח כמ"ש ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשותיכם. ואין הפירוש שזה עיקר הטעם לאיסור הדם דא"כ למה אסר דם חיה ועוף אלא עיקר טעם האיסור הוא שלא יאכל הנפש עם הבשר, ונתן מופת על שהנפש כלול תוך הדם שהרי נתתיו על המזבח לכפר על נפשותיכם וכפרה זו ודאי נפש תמורת נפש ומזה תבין מדעתך טעם איסור הדם שהוא מצד הנפש שבו וזה טעם שוה בבהמה חיה ועוף, אך הכסוי הוא לעשות היכר שלא יבא לאוכלו אבל בדם בהמה אינו צריך היכר כי די לו בזה מה שרואה שניתן הדם על המזבח וזה סימן לו כי הדם הוא הנפש, ועוד שאין נכון שיאכל העבד משלחן רבו אבל בדם חיה ועוף אין שום היכר ע"כ צוה לעשות היכר במקצתו על ידי כסוי. ואע"פ שתורים ובני יונה קרבים לגבי מזבח מ"מ בטלים המה במיעוטם כי רוב העופות אינן למזבח כמו הבהמות:
ד"א לפי שבשר חיה ועוף אינן בנמצא, והם מחוסרי צידה ובאין לאדם על ידי טורח גדול או ביוקר ומצד היות הדבר חביב עליו ביותר יש לחוש פן יאכל הבשר עם הדם ע"כ צריך לעשות היכר ע"י כסוי ...

ז. רמב"ן על דברים פרק יב פסוק כב

... כי במדבר בעת שהיו כל בקרם וצאנמם שלמים היה הבשר אסור עד שיזרוק הדם על המזבח כי כן הדין בקרבנות, והנה הדם בהם מעכב אכילת הבשר, וצוה מן הצבי והאיל בעבור שאינם קרבים שנכסה את דמם בעפר, וכן מן העוף בעבור שאין העוף קרב לשלמים ...

אבל נראה לי כי הזכיר בה חיזוק מפני הענין אשר ממנו דבקו בדם במצרים, כי היו זובחים את זבחייהם לשעירים תמיד כמו שכתוב (ויקרא יז ז) ולא יזבחו עוד את זבחייהם לשעירים אשר הם זונים אחריהם, וכתוב (להלן לב יז) יזבחו לשדים לא אלוה,

והיתה העבודה ההיא באכילה מן הדם, כי היו מקבצים הדם לשדים והם אוכלים עליו וממנו, כאלו הם קרואים לשדים לאכול על שולחן השדים ההם ומתחברים עמהם, וכבר הוזכר זה בספר מורה הנבוכים (ג' מו) ולא שיהיה זה עיקר טעם איסור הדם, כי הכתוב מפרש טעמו כי הדם הוא הנפש, כאשר בסדר אחרי מות (ויקרא יז יא), אבל מזה היו שטופים בו ורודפין אחריו מאד והנה היו מתנבאים בו ומגידיים עתידות ולכך בא הכתוב והזהיר שאם ישמע מאוכלי הדם דבר עתיד ובא האות והמופת אל יפתה לבבו, אבל יחזיק בתומתו ובאמונת ה' ואל יאכל מן הדם בשום ענין, ואל יכסה המעשה ההוא, מדבריהם לא יירא ומפניהם לא יחת כי הבל המה מעשה תעתועים הזהיר בכאן כענין המוזהר בנביא השקר מפני הטעותיו:

ה. הטור הארוך על ויקרא פרק יז פסוק יג

אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל. כתב ר' אברהם, גם בזה (ראה לעיל בסוה"ד לפסוק יא "כתב ר' אברהם") לימד הכתוב, שלא נעזוב הגר לאכול בארצנו חמור או סוס או עוף דורס שהוא טמא. ויתכן בעבור שצוה שלא נאכל כל דם ולא יראה דם שפוך חוץ ממזבח השם, צוה לכסות כל דם שאינו קרב על המזבח, שלא יחשוב הרואה אותו, והוא דם חיה ועוף, כי הוא זבח הנובח לעבודה זרה:

ט. ספר שערים מצויינים בהלכה

משנה כסוי הדם כו', ונוהג בחיה ובעוף. כתב ככל בו (סי' קח) למה זכו חיה לכסות דמן יותר מבהמות, לפי שכשהפילה רבקה את עצמה מעל הגמל כשראתה את יצחק נשרו בתולותיה, והיה יצחק חושד לאליעזר שבא עליה, וסיפר לו כל הענין שנא' (חיי שרה כד-סו) "ויספר העבד ליצחק", והביאו אל המקום שנפלה והראה לו דם הבתולים, כי באתה ושמרה אותו שלא ילקוהו הכלבים ושאר חיות השדה, ואית דאמרי אריה היה

שבא ושמר אותו, ולכן זכתה כל חיה הנאכלת לכסות דמה, ועוף נמי זכה לפי שלמד לקין לקבור הבל אחיו כמו שפירש בתנחומא (בראשית פ"י).

י. הרא"ש על חולין פרק ששי - סימן ו

כתב בעל הלכות שמכסה תחלה ואח"כ מברך. ואע"ג דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. הני מילי בתחלת המצוה. אבל זו סיים מצוה היא ובאמצע מצוה אינו ראוי לברך. הילכך מברך על השחיטה קודם התחלת המצוה. ועל כסוי אחר גמר המצוה. והעולם לא נהגו כך משום דחשיבי כסוי מצוה בפני עצמה:

יא. רמב"ן על חולין דף פו/ב

ובהלכות גדולות ובתור דמכסי מיחייב לברוכי אשר קדשנו במצוותיו וצונו על כסוי הדם, ותמהני מאי שנא מכל המצות שמברך עליהן עובר לעשייתן, ואפשר מפני שהיא מצוה תלויה בשחיטה שאם שחט שחיטה שאינה ראויה פטור מלכסות וכבר התחיל בה, ואינו עובר לעשייתה, לפיכך תקנוה לאחר כיסוי שהכשר מצוה הוא, ומש"ה נמי תקינו בה על ולא תקנו לכסות, אע"פ שמשחט לא סגי דלא מכסי:

יב. שו"ע יורה דעה - סימן כח

(ב) חייב לברך קודם שיכסה: אשר קדשנו במצוותיו וצונו על כיסוי דם בעפר: הגה - מי ששחט פעם הראשון, מברך שהחיינו על הכיסוי אבל לא על השחיטה...:

יג. שו"ע יורה דעה - סימן יט

(ד) צריך ליזהר מלדבר בין ברכה לשחיטה בדבר שאינו מצרכי השחיטה; ואם דבר, צריך לברך פעם אחרת. (אבל מותר לדבר בין השחיטה לכיסוי, ומ"מ טוב שלא לדבר) (ת"ה אשירי תא"ו נט"ו):

יז. ספר טורי זהב על יו"ד - סימן יט

(ה) בין השחיטה לכיסוי. דס"ל כיסוי הוא מצוה בפני עצמה אלא די"א דהכיסוי הוא גמר השחיטה ע"כ כתב רמ"א דטוב ליהרר שלא לדבר כיון שהוא באמצע המצוה אע"פ שאם דבר א"צ לברך שנית גם בתוך השחיטה עצמה מ"מ לכתחלה נכון ליהרר בכך:

טו. עוד עיין בספר שיעורי הרב

טז. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

כסוי הדם ונוהג בחיה ובעוף - למעוטי בהמה קא אתי דלא תימא שיהא בכלל חיה.

יז. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

במזומן ובשאינו מזומן - [1] פ"י בקונטרס דמשום שלוח הקן איצטריך למיתני דתנן לקמן דאינו נוהג אלא בשאינו מזומן וקשה לפירושו דאם כן בכלל הני פירקין הוה ליה למיתני באותו ואת בנו (לעיל דף עח.). ובגיד הנשה (לקמן דף פט:) ובכלל הבשר (לקמן דף קג:) [2] ונראה לפרש דאיצטריך למיתנייה הכא משום דכתיב (ויקרא יז) (כי) [אשר] יצוד דלא תימא דוקא באינו מזומן.

יח. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פג עמוד ב

אבל לא במוקדשין. הנה בבהמה אינו נוהג כיסוי הדם, ולא שייך כיסוי הדם בקדשים אלא בעוף, ובזה יש רק עולת העוף וחטאת העוף. ובעולת העוף שאינו עומד לאכילה לא שייך כיסוי, דבכיסוי הדם סתם לן רבי דשחיטה שא"ר לא שמה שחיטה כמבואר להלן, משום דכתיב כי יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל דבעינן שיהא ראוי לאכילה, ורק בחטאת העוף שראוי לאכילה בו נצרך המיעוט לקדשים. ומה שכתב רש"י עולת העוף, היינו אם נאמר דמתניתין כרבנן דאף לענין כיסוי לא בעינן שחיטה ראויה, אבל לפי המסקנא לקמן דמתניתין כרבי פשיטא דעולת העוף פטור. ויתכן עוד לומר דאף בעולת העוף שייך חיוב כיסוי, דאיכא למ"ד לעיל (פא ב) דאכילת מזבח שמה אכילה, וחשיב שחיטה ראויה. אך יש לדחות דכיון דכתיב ציד חיה או עוף, ובחיה מיירי באכילת אדם, דלא שייך בה אכילת מזבח, ובהכרח כוונת הכתוב 'אשר יאכל' היינו לאדם, ה"ה בעולת העוף לא חשיבא אכילה.

יט. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

במוקדשין מ"ט לא - בקדשי מזבח נמי קא בעי כדמוכח הסוגיא ואף על גב דהנוחר והמעקר פטור מלכסות (לקמן דף פה.) היינו משום דאסור באכילה אבל הכא משתרי באכילה במליקתו וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה.

כ. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חולין דף פג עמוד ב

תוד"ה במוקדשין. וגבי כסוי הדם לא כתיבא שחיטה אלא שפיכה. לכאן מה הוצרכו להוסיף יותר על מה שכתבו מקודם דהא תליא באכילה ובמליקה שריא באכילה, ואף אם היה נכתב בתורה שחיטה היה חייב בכיסוי, כמו שמצינו (יומא סד א) גבי שיעיר המשתלח דדחייתו לצוק היינו שחיטתו וחייב באותו ואת בנו, וה"נ מליקתו זוהי שחיטתו דשרי באכילה. ויש לומר עפ"ד התו"י ביומא דלר"ש דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה לא אמרי' דחייטו לצוק היינו שחיטתו, ובכיסוי הדם סתם לן רבי כרבי שמעון, ולכך אילו נאמר בתורה שחיטה לא היה חייב בכיסוי. עוד י"ל דהא דדחיית שיעיר משתלח ועריפת עגלה ערופה חשיבי שחיטה זהו רק משום דא"צ בהו היתר נוסף, אך במליקה צריך גם לעבודת הדם כדי להתירה, ובל"ז הוי נבלה, ולכך אין מליקתה נקראת שחיטה.

כא. רא"ש על חולין פרק ששי - סימן א

ונוהג בכוי מפני שהוא ספק, ואין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין דמו ואם נשאר מן הדם עד הלילה יכסה ולא יברך. ולכתחלה לא ישחוט ויקבל הדם בכלי ויכסה בלילה. דאסור לשחוט בכלי. [1] מצאתי כתוב בשם ה"ר יונה ז"ל שצריך לברך על הכסוי. וראייתו מההוא דפרק במה מדליקין (דף כג.) דאין מברכין על הדמאי מפני שהוא ספק דדבריהם משמע הא ספיקא דאורייתא מברכין עליו וכוי ספיקא דאורייתא הוא דשמא הוא חיה. ואינה ראייה דהכי פירושא מצוה שתקנו חכמים לעשות מספק כגון דמאי שהזיקו חכמים לקונה מעם הארץ לעשר מספק אין צריך לברך עליו. [2] ואע"פ שאנו מברכין על שאר תקנות של חכמים וצונו מדכתיב לא תסור הכא לא תקנו אלא מספק ואין מברכין עליו. ולא שייך לדקדק משם הא ספיקא דאורייתא מברכין עליה. כי לא בא להוציא אלא שאר תקנות חכמים שמברכין עליה. אבל מצוה שאדם מצווה לעשות מספק כיון דברכות אינן מעכבות טוב שיעשה המצוה ולא יברך שלא יעבור על לא תשא וכ"כ הרמב"ם ז"ל:

כב. רשימות ביכורי אליהו- ראמ"ד גנק

ואין שוחטין אותו ביר"ט: בש"ע סי' כח' סעיף כב', כ' דאין שוחטין היכא שאין לו עפר לכסות. ובגליון מהרש"א שם, הק' מהל' זו על המרדכי שכ', דאם יש לא' בגד של ד' כנפות בשבת, מותר ללובשה כיון שהוא אנוס במה שהוא אינו יכול לקשור ציצית על הך בגד. וק', דהא אסור להכניס את עצמו למצב שיהא לו פטור אונס, כדחזי' מכאן דאין שוחטין לכתחי' כיון שלא יהא יכול לקיים מצות כסוי הדם, אף שהיא אנוס במה שאינו מקיים המצוה, מ"מ אין להכניס את עצמו להיתר אונס לכתחי'? ובקובץ הערות סי' מח', תי' דצ"ל שהכא בכסוי הוי מדרבנן, וכוונת המרדכי הוא שמן התורה מותר, אבל מדרבנן אסור. וגיסי ר' מוטי ניוברגר נ"י תי', דשאני הכא אצל כסוי הדם, דאף שהוא אנוס במה שאינו מקיים המצוה של כסוי, אבל ניחזי בהמשך הפרק, דיש כמה ראיות דכסוי הוי חלק מן השחיטה, ונמצא שאם אינו עושה כסוי, זה הוי חיסרון בהשחיטה, ולפי' אין לשחוט לכתחי', דכיון שהוא אינו יכול לעשות כסוי נמצא, שהוא אינו עושה שחיטה מעלייתא, ואין לשחוט משום דעל ידי שלא יהא יכול לעשות כסוי הדם, נמצא שהוא עושה שחיטה גרוע. ובעיקר הנידון אי יכול להכניס את עצמו למצב שיהא לו פטור אונס, עי' בכתובות דף ג', דאיתא שם "ולידרוש להו דאונס שרי", הרי מפורש דיכול להכניס את עצמו להיתר אונס. אמנם, יש לחלק ולומר, דהתם מדובר

בלא תעשה, וכיון שהיה אונס חשיבא כמאן דלא עבד, אבל הכא למעשה הוא לא קיים את העשה, ואף שנימא שהוא לא ביטל את העשה, אבל למעשה הוא גם לא קיים את העשה.

כג. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה - עפר שלמעלה מצוה שיתן הוא דהא כסהו ונתגלה פטור מלכסות וכסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות (לקמן דף פז.) אבל עפר שלמטה אין צריך שיתן הוא אם יש עפר הרי כאילו נתן הוא העפר והא דאמרינן לעיל בפ"ב (דף לא.) דמזמני לכולה בקתא היינו במקום שהיה הקרקע קשה היה חופר משום דבעינן שיהיה עפר תיחוח ומיהו לעיל פירש בקונטרס שהיה מזמינו בפה לכך.

כד. רשימות ביכורי אליהו- ראמ"ד גנק

(ב) קא הוי חציצה: צריך עיון, דהא אף את"ל דלא שייך לעשות כיסוי על הדם שבמזבח כיון שאם ישים עפר למטה תהא חציצה, אבל התניח על הדם שבמזבח, אבל על שאר דם היוצא מן העוף נימא דיש חיוב כיסוי, דמסתמא לא כל הדם הלך על המזבח? וזה תלוי בכמה דם בכלל צריך לכסות, ואולי אם אי אפשר לחסות את כל דמה אין דין כיסוי כלל אפי' על שאר הדם, ועי' ברש"ש שהביא את הסוגיא לקמן בדף פח', ונחזי בזה עוד לקמן בעזה"ש.

כה. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

שחט חיה ואחר כך בהמה פטור מלכסות - תימה דליגרריה ולכסייה וכן בהמה ואח"כ חיה דליגרריה ולכסייה כדם הניתז ושעל הסכין.

כו. רשימות ביכורי אליהו - ראמ"ד גנק

ג) בהמה ואח"כ חיה חייב לכסות: צריך ביאור, דמה התועלת לכסות אחרי שאינו יכול לכסות בעפר למטה, דהא התורה כ' ב"עפר" ולרב זירא הכוונה הוא דבעי' עפר למעלה וגם למטה, ואי אין עפר למטה, אז אינו מתקיים המצוה של כסוי הדם, דהא כוונת הקרא הוא בעפר שלמעלה ולמטה? ועוד דהאיך מהני "כל הראוי" לזה, דהא למשל אצל מקרא ביכורים בעי' שיהא ראוי לקריאה אבל למעשה אי לא קרא אינו מעכב דבעי' רק שיהא ראוי לקריאה, אבל למעשה הוא מקיים המצוה של ביכורים על ידי ההנחה, אבל כאן הוא אינו עושה כלום אי לא מכסה את העפר שלמטה? וצריך לומר, דבאמת יש קיום של מצות כסוי הדם אפי' אם לא הניח עפר למטה, ורק שרב זירא חידש דיש עוד מצוה לכסות בעפר למטה. וכן נראה מלשון רש"י ד"ה לבילה "מצות עפר למטה מעכבת בו", ומשמע שזה עוד מצוה. אמנם עדיין קצת קשה, דמהיכי תיתי להבינו כך, דהא פירוש המילים של בעפר היינו גם בעפר שלמטה. ואולי כיון שעיקר כוונת הקרא הוא שהדם יהא מכוסה, אם כן עיקר כוונת הקרא הוי לעפר שלמעלה, אבל עפר שלמטה אינו מעכב.

כו. תוספות מסכת חולין דף פג עמוד ב

אין בילה מעכבת בו - תימה והלא שנה הכתוב בלילה בכמה מקומות ובשנים עשר נשיאים תנא ביה י"ב זימנין ואמר בהקומץ רבה (מנחות דף יט.). בכל מקום שהחזיר הכתוב בתורה מנחה אינה אלא לעכב [1] ושמה יש שום דרש דדרשינן מיניה דבילה לא מעכבא [2] או שמה כולהו צריכי ואע"ג דבילה לא מעכבא מ"מ סברא הוא דכל הפחות דראוי בעינן כיון שהזכיר הכתוב בילה וכן לענין כסוי דהכא וכן בקריאת חליצה בפרק מצות חליצה (יבמות דף קד.) ובקריאת ביכורים בפרק הספינה (ב"ב דף פא:) ובפרק נערה בנדרים (דף עג.) דחרש לא מצי מיפר אפילו לא הוי ושמע אישה דוקא מ"מ ראוי לשמוע בעינן דסברא הוא בכל כי הני שיש שום דרשה בהן דלא הוי דוקא ולא מעכבא מ"מ ראוי בעינן ...

כז. תוספות מסכת קידושין דף כה עמוד ב

ומיהו קשה מ"ט דראוי אי שנה הכתוב בלילה לעכב ליבעי בלילה ממש ואי לא שנה אפילו ראוי לא ליבעי [3] וי"ל דודאי שנה הכתוב בלול כמה פעמים אבל לא כתב בלשון צווי ובלילה משמע דאתא לאשמועינן דלא בעינן אלא ראוי

כט. דף על הדף חולין דף פג עמוד א

בגמ': ובקדשים לילה הולך אחר היום וכו'. כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל אמר: דו"ז הרבי מפילץ ז"ל מביא בשם החידושי הרי"ם ז"ל, דלכך מנהג ישראל לאכול סעודת פורים בלילה שאחריו, ממאמר חז"ל כל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן, ובקדשים הלילה הולך אחר היום עכ"ד

א.

כיסוי הדם כגמר מעשה שחיטה

נחלקו הראשונים בזמן ברכת כיסוי הדם. דעת בה"ג היא שמברכין אחר הכיסוי. אבל הרא"ש בחולין (פ"ו ס"ו ו) כתב שהעולם לא נהגו כן אלא מברכין לפני הכיסוי כמו בכל המצוות שמברכין עליהן עובר לעשייתן. וכ"כ הרמב"ם בהל' שחיטה (פי"ד ה"א), וכן פסק השו"ע (סי' כח ס"ב). ולכאורה דעת בה"ג צ"ע, דמאי שנא כיסוי הדם משאר כל המצוות שמברכין עליהן עובר לעשייתן.

ועיי"ש ברא"ש שביאר דס"ל לבה"ג דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה ולכן אין מברכין עליו אלא לאחר עשייתו, דמאי דאמרינן דמברכין על המצוות עובר לעשייתן היינו רק בתחילת המצוה, אבל בסיום המצוה אין ראוי לברך עובר לעשייתו דזה יחשב

כהפסק באמצע עשיית המצוה. ומה שהעולם נהגו לברך לפני הכיסוי היינו משום דס"ל דכיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה.²²⁶

ועוד הביא שם הרא"ש בשם בה"ג שאם רוצה לשחוט הרבה בהמות ושח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה ולברך פעם אחרת על שחיטה השניה. וביאר הרא"ש שבה"ג אזיל לשיטתו בזה. דהנה נחלקו ר"י ותכמים במתני

להחשיב את הכיסוי כגמר מעשה שחיטה.²²⁷ ומש"ה הואיל ואין זה אלא חומר בעלמא, ממילא עדיף לברך לפני כיסוי הדם כמו בשאר כל המצוות אע"פ שעיי"ז יבטל שלימות מצות שחיטה.²²⁸

ועיין עוד ברמ"א (סי' כח ס"א) שכתב "והכיסוי היא מצוה בפני עצמה, אבל השחיטה כשירה אף אם הויד ולא כיסה." ותמה הט"ז מהא דקיי"ל בשו"ע (סי' יט ס"ה) שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיברך על השחיטה השניה, וכבר פי' הרא"ש דהיינו משום דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, וא"כ היאך כתב הרמ"א דכיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה. עיי"ש בט"ז שתי' דלעולם כיסוי הדם מהווה מצוה בפני עצמה, אלא שהואיל ושייכא למצות שחיטה, מש"ה יש לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיתחיל עוד מצות שחיטה.²²⁹

אולם נראה דקושיא מעיקרא ליתא, דהנה ישנם ב' דינים בשחיטה – חדא, שהשחיטה מתירה את הבהמה לאכילה; ועוד, יש בה קיום מצוה. ונראה דלענין היתר אכילה בודאי אין כיסוי הדם מעכב במעשה השחיטה, אלא הרי השחיטה לבדה מתירה את הבהמה לאכילה. ומאי דאמרינן דכיסוי הדם הוא גמר מעשה השחיטה היינו רק לענין מצות שחיטה. פירוש הרבר, דמלבד קיום המצוה בפני עצמה שיש בכיסוי הדם, יש בו גם קיום של גמר מצות שחיטה, ובלי כיסוי הדם חסר בקיום מצות שחיטה בשלימותה. ונראה שזוהי כוונת הרמ"א, דאע"ג דקיי"ל דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, מ"מ אינו מעכב בהיתר האכילה החל מכח מעשה השחיטה, וממילא אף אם הויד ולא כיסה הרי הבהמה מותרת באכילה.²³⁰

ב.

ולכאורה קשה, דהא קיי"ל בשו"ע (סי' יט ס"ה) כדעת בה"ג שאם שח בין שחיטה לשחיטה צריך לכסות דם שחיטה הראשונה קודם שיברך על שחיטה השניה, ומאידך פסק השו"ע (סי' כח ס"ב) כדעת רוב ראשונים שצריך לברך לפני כיסוי הדם. ואם איתא דכיסוי הדם הוא גמר מצות שחיטה, היאך אפשר לברך עליו עובר לעשייתו. ונראה דמעיקר הדין מודה השו"ע דכיסוי הדם היא מצוה בפני"ע, רק ס"ל דלכתחילה יש